

Teletipta hemşire deneyimleri

Dr. Öğr. Üyesi Yeliz Doğan Merih

2001 yılında Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu lisans programını bitirdi. 2010 yılında Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliğinde doktorasını tamamladı. Zeynep Kâmil Kadın ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesinde birçok alanda klinik hemşireliği yaptıktan sonra 2012 yılı itibari ile aynı hastanede Başhemşire, sonrasında ise Sağlık Bakım Hizmetleri Müdürü olarak görev yaptı. Yürütmüş olduğu inovasyon çalışmaları nedeniyle, 2020 yılında TÜSEB'de görevlendirilen Dr. Merih aynı zamanda SBÜ Hamidiye Hemşirelik Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmakta, İnovatif Hemşirelik Derneğinin başkanlığını yürütmektedir.

Günümüzde yaşam sürecindeki uzama, hastalık türlerindeki değişimler, kronik hastalıkların artarak devam etmesi sağlık harcamalarının artmasına neden olmuştur. Mevcut durumun düzenlenmesi, kaynakların etkin kullanılması ve sunulan hizmet kalitesinin artırılmasında teknolojik uygulamaların kullanılmasını zorunlu hale getirmiştir (1). Küresel değişimler, teknolojik gelişmeler sağlık alanında da etkisini göstermiş, telesağlık, telehemşirelik gibi inovatif hizmet alanlarının şekillenmesinde etkili olmuştur (2). Telehemşirelik uygulamaları telekomünikasyon teknolojisinin kullanımı ile sunulan sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesini ve geliştirilmesini sağlar. Mesafeler ve karmaşık sağlık sorunlarının var olduğu durumlarda hemşireler telesağlık uygulamalarını bakımın içine entegre etmekte, bakım kalitesini artırmakta ve ulaşılabilir bakım yaklaşımlarını desteklemektedirler (3). Böylelikle hizmetin ulaşılabilirliği artırılmakta, daha fazla hastaya destek sağlamakta, bireylerin öz-etkinliği desteklenmekte, sağlık sisteminde zaman ve maliyet etkinliği sağlanmaktadır (4).

Telehemşireliğin Tanımı, Roller ve Gelişimi

Telesağlık hizmetleri, özellikle kronik hastalığı olan hastaların bakım, tedavi süreçlerinin desteklenmesine ve ya-

şam kalitelerinin artırılmasına yardımcı olmaktadır. Hemşireler hizmetlerin hastalar tarafından ulaşılabilirliğini artırmak, karmaşık sağlık problemlerinde bakımın sürekliliğini desteklemek için telesağlık teknolojilerini kullanmaya ihtiyaç duymuştur (5). Telesağlık sistemi içinde önemli bir yeri olan hemşirelerin bilgiyi üretme, iletme, eleştirel düşünme, yenilikleri kullanma ve yenilikçi yaklaşımlar geliştirme gibi rolleri bulunmaktadır. Telehemşirelik uygulamaları 1992 yılında Amerikan Hemşireler Birliği (ANA)'nın "Hemşirelik Bilişim Uzmanlığı" nı bir uzmanlık alanı olarak kabul etmesi ile başlamıştır. ANA, 1997 yılında telesağlığı; teletip, telehemşirelik, teleradyoloji ve telepsikiyatri gibi uygulamaları içine alan bütüncül bir çatı olarak görmektedir. Bu bağlamda telehemşirelik; bakımın ve uygulamaların sunumu, yönetimi ve koordinasyonu için telekomünikasyon araçlarının kullanıldığı bir alandır. ANA 1998'de 'Telesağlığın Temel İlkeleri'ni, ardından da ilk kez 1999'da telesağlık teknolojilerinin hemşirelikte kullanımına ilişkin hemşirenin yetkinliklerini yayımlamıştır (2, 7, 8). 2001 yılında Uluslararası Hemşireler Birliği (ICN) telehemşireliği "hemşirelikte hasta bakımını güçlendirmek için telekomünikasyon teknolojisinin kullanımı; insanlar ve/veya bilgisayarlar arasında elektronik ya da optik iletileri kullanarak gerçekleştirilen uzaktan iletişim" olarak tanımlamıştır (6, 7).

Telesağlık Sisteminde Hemşirenin Roller

- Bilgi toplama; hastanın durumunu takip etme, verileri toplama, bulguları değerlendirme ve analiz etme,
- Sürece ilişkin bilgi sahibi olma; hastanın vital bulguları, fiziksel ve psikolojik sağlık parametreleri gibi parametrelerin takip etme, bunları değerlendirme yaparak hemşirelik tanısı koyma ve bakım sürecini başlatma,
- Bilgi üretme; elde edilen bulgulara göre hastanın durumunu eleştirel olarak değerlendirebilme, mevcut verileri doktoru ile paylaşarak tedavi ve bakım yönelik önerilerde bulunma,
- Bilgiyi iletme; hastanın tedavi değişikliği, beslenme, fiziksel aktivite gibi parametrelerde değişimler olduğunda tedavi ve bakımdaki yeni düzenlemeleri hastaya bildirme, hastanın sürece yönelik eğitimlerini yapma (5 - 9).

Son zamanlarda dünyada ve ülkemizde telehemşireliğin kullanıldığı birçok alan bulunmaktadır. Dünya örneklerine bakıldığında; Jerant ve ark. klasik bakım ile hemşire telefon desteğini karşılaştırdıkları çalışmalarında, hemşire telefon desteğinin ve evde tele izlemin hastaneye yatış oranlarında azalma sağladığı saptanmıştır (10). Başka bir çalışmada, ev ziyareti yapılan gruba göre tele izlem yapılan grubun öz bakım davranışlarında anlamlı derecede yükselme olduğu saptanmıştır (11).

Cleland ve ark'ın yaptığı çalışma sonuçlarında; tele ev izlemi ya da hemşireden telefon desteği alan hastalarda sağ kalım oranının arttığı, hastanede kaldıkları gün sayılarının %26 azaldığı belirlenmiştir (12). Chaudhry ve ark. çalışmalarında hastaları altı ay izlemişler, klasik bakım grubuna göre tele izlem grubunda öz bakımın arttığını saptamışlardır (13).

Ülkemizde son zamanlarda telesağlık ve telehemşirelik uygulamalarına daha fazla önem verilmesine ve bazı sağlık merkezlerinde bilimsel çalışmalar kapsamında telehemşireliğe yönelik hizmetler verilmiş olmasına rağmen hala bu hizmetlerin yasal mevzuatları tam olarak oluşturulamamıştır. Ülkemizde yürütülen birkaç çalışma sonucu değerlendirildiğinde; Bilik'in çalışmasında kalça protezi uygulanmış hastalara taburculukları sonrasında hemşireler tarafından evde telefon izlemi yapılmış ve sonucunda telefonla izlemin iyileşmede etkili olduğu saptanmıştır. Temizer, inmeli hastaların ailelerine yönelik üç ay boyunca telefonla danışmanlık ve eğitim süreçlerini yürütmüş ve bu destekleyici yaklaşımın ailelerin bakım yüklerini azaltmada etkili olduğunu belirlemiştir. Başka bir çalışmada Tip2 diyabetli bireylerde tedavi ve yaşam tarzı değişikliklerine uyum sağlanmasında cep telefonu ile kısa mesaj kullanımının etkili olduğu ifade edilmiştir (14 -16).

Telehemşirelik uygulamaları içinde yer alan teknolojilerin etkili bir şekilde kullanılabilmesi, diğer sağlık bakım sistemleri ile bütünleştirilebilmesi için öncelikle hemşirelik verisinin tanımlanması ve organize edilmesi gerekir. Bunun için yapılandırılmış bir terminoloji ve sınıflama sistemi yanında teknoloji kullanımında yeterli hemşirelere gereksinim vardır. Hemşireler; hemşirelik bilişimi, telehemşirelik uygulamasının önündeki engelleri tanımlamalı, telehemşireliğin gerektirdiği yeterlilikleri kazanmaya yönelik eğitimleri almalı, stratejiler geliştirmeli, bu konulara yönelik yaşanabilecek yasal ve etik sorunların farkında olmalıdır (7 - 17). Bu gereksinimler doğrultusunda ülkemizde 2019 yılında Hemşirelikte Bilişim Derneği kurulmuştur. Hemşirelikte Bilişim Derneği, "Türkiye'de hemşirelik bilişimi alanını; ulusal ve uluslararası sağlık ve sivil toplum kurum ve kuruluşları ile birlikte düzenleyeceği iletişim, eğitim, araştırma ve mesleki faaliyet-

lerle ilerleterek, hemşirelik mesleğinin gelişimine ve hemşirelik hizmetlerinin iyileştirilmesine destek vermek, bu sa- yede birey, aile ve toplum sağlığının yükseltilmesinde katkı sağlamak, ulusal ve uluslararası sağlık bilişim alanındaki tüm koordinasyonun düzenleyici ve/veya katılımcısı kurumlardan biri olmak" amacıyla kurulmuştur. Dernek ülkemizde hemşirelik bilişimi çatısı altında telehemşirelik süreçlerinin geliştirilmesi, standartlarının oluşturulmasına yönelik eğitim, araştırma ve destek çalışmaları ile mesleğin gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Sonuç

Günümüzde telehemşirelik uygulamalarının yaygınlaştırılması ve yasal dayanaklarının oluşturulması ile sunulan bakım hizmetlerinin kalitesi daha da artacak ve hizmetlere ulaşım olanaklarının artması sağlanabilecektir. Bu hizmetlerin yaygınlaştırılması için telehemşirelik konusunda hemşirelere uygun eğitim programları ile farkındalığın sağlanması, bir uzmanlık alanı olarak görülerek görev tanımının belirlenmesi, ulusal politikalar düzeyinde yaygınlaştırılması, klinik hizmetler içinde kullanılabilirliğinin artırılması, ihtiyaç duyulan alanlarda kaynaklarla desteklenmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- 1) Armstrong AW, Dorer DJ, Lugn NE, Kvedar JC. Economic Evaluation of Interactive Teledermatology Compared with Conventional Care. *Telemed J E Health.* 2007;13(2):91-9. Doi: 10.1089/tmj.2006.0035.
- 2) Gellis ZD, Kenaley B, McGinty J, Bardelli E, Davitt J, Ten HT. Outcomes of a Telehealth Intervention for Homebound Older Adults With Heart or Chronic Respiratory Failure: A Randomized Controlled Trial. *Gerontologist* 2012;52(4):541-52. Doi: 10.1093/geront/gnr134.
- 3) Nagel DA, Pomerleau SG, Penner JL. Knowing, Caring, and Telehealth Technology: "Going the Distance" in Nursing Practice. *J Holist Nurs.* 2013;31:104-112. Doi: 10.1177/0898010112465357.
- 4) Polisena J, Tran K, Cimon K ve ark. Home Telehealth for Diabetes Management: A Systematic Review and Meta-analysis. *Diabetes Obes Metab.* 2009;11:913-930.
- 5) Pazar B, Taştan S, İyigün E. Telesağlık Sisteminde Hemşirenin Rolü. *Bakırköy Tıp Dergisi.* 2015;11(1). Doi: 10.5350/BTDMJB201511101.
- 6) Beebe LH, Smith K, Crye C ve ark. Telenursing Intervention Increases Psychiatric Medication Adherence in Schizophrenia Outpatients. *J Am Psychiatr Nurses Assoc.* 2008;14:217-224. Doi: 10.1177/1078390308318750.
- 7) Erdemir F, Akman A. Telehemşirelik, TURKMA'09 Proceedings VI. Ulusal Tıp Bilişimi Kongresi Bildirileri ENMI Vol V No 1, 2009.

Telehemşirelik konusunda hemşirelere uygun eğitim programları ile farkındalığın sağlanması, bir uzmanlık alanı olarak görülerek görev tanımının belirlenmesi, ulusal politikalar düzeyinde yaygınlaştırılması, klinik hizmetler içinde kullanılabilirliğinin artırılması, ihtiyaç duyulan alanlarda kaynaklarla desteklenmesi gerekmektedir.

8) Lorentz .M. Telenursing and Home Healthcare the Many Facet of Technology. *Home Healthcare Nurse.* 2008;6 (4):237-243. Doi: 10.1097/01.NHH.0000316702.22633.30.

9) Kinsella A, Albright K. Nursing Informatics. McGonigle D, and Mastrian K (Eds) *Telenursing and Remote Access Telehealth. 1st edition, Massachusetts; Jones&Bartlett Learning Company, 2012: p. 317-351.*

10) Jerant AF, Chaudhry SI, Phillips CO, Stewart SS, Riegel BJ, Mattern JA, Krumholz HM. Telemonitoring for Patients With Chronic Heart Failure: A Systematic Review. *J Card Fail.* 2007;13(1):56-62. Doi: 10.1016/j.cardfail.2006.09.001.

11) Benatar D, Bondmass M, Ghelman J, Avital B. Outcomes of Chronic Heart Failure. *Arch Intern Med.* 2003; 163: 347-352. Doi: 10.1001/archinte.163.3.347

12) Cleland J, Louis AA, Rigby AS, Janssens U, Balk AH. Noninvasive home Telemonitoring for Patients With Heart Failure at High Risk of Recurrent Admission and Death the Trans-European Network-Home-Care Management System (TEN-HMS) Study. *J Am Coll Cardiol* 2005;45(10): 1654-1664. Doi: 10.1016/j.jacc.2005.01.050

13) Chaudhry S, Barton B, Mattern JA, Spertus J, Krumholz HM. Randomized Trial of Telemonitoring to Improve Heart Failure Outcomes (TeleHF): Study Design. *Journal of Cardiac Failure.* 2007; 13 (9): 709-714.

14) Wilson R, Hubert J. Resurfacing the Care in Nursing by Telephone: Lessons from Ambulatory Oncology. *Nurs Outlook.* 2002;50:160-164.

15) Çınar Fİ, Akbayrak N, Çınar M, Karadurmuş N, Şahin M, Doğru T et al. The Effectiveness of Nurse-led Telephone Follow-up in Patients With Type 2 Diabetes Mellitus. *Türk Jem.* 2010;14(1):1-5.

16) Wainwright C, Wootton RA. Review of Telemedicine and Asthma. *Dis Manage Health Outcomes* 2003;11(9):557-63.

17) Hamner JB. State of the Science Posthospitalization Nursing Interventions in Congestive Heart Failure. *Advances in Nursing Science.* 2005;28(2):175-190. doi: 10.1097/00012272-200504000-00009